

А. М. Юшко

доцент, канд. юрид. наук, доцент кафедри трудового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНДАРТ ЮРИДИЧНОЇ (ПРАВНИЧОЇ) ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В Україні, яка проголошена Основним Законом демократичною, соціальною і правовою державою, а людина, її права і свободи визнаються найвищою соціальною цінністю, професія юриста (правника) відіграє без перебільшення велику роль. В умовах формування єдиного інформаційного простору, реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії (їхніми державами-членами), упровадження Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти¹ важливе значення має реформування юридичної освіти.

Як слушно зазначає В.М. Сущенко, саме юристи є провідними фахівцями та експертами в підготовці проектів законів та інших нормативно-правових актів, представники нашої професії обіймають більшість (якщо не всі) посад у таких органах державної влади, як: суди, прокуратура, управління юстиції, органи внутрішніх справ, служба безпеки, митні та фіскальні органи тощо. Значна роль працівників юридичних департаментів (юристів): міністерств, відомств, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій – у забезпеченні правового порядку в їх діяльності. Тому рівень розробки та втілення стандартів правничої професійної діяльності в житті суспільства і держави важко переоцінити.²

Не випадково до питань, які доручається підготувати і доопрацювати для розгляду на восьмій сесії Верховної Ради України восьмого скликання, включено Проект Закону про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії (проект О. Сироїд надано 02.10.2017, проект С. Ківалова – 19.10.2017).³

Відповідно до частини 4 ст. 5 Проекту Закону України “Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії”, № 7147, дата реєстрації 28.09.2017 р. (Народні депутати України Сироїд О. Найєм М., Пацкан В., Заліщук С., Острікова Т., Сотник О., Крулько І., Сидорович Р.), стандарт юридичної (правничої) освіти має гарантувати набуття таких спеціальних компетентностей:

1) знання основ теорії та філософії права, структури та стандартів правничої професії та її ролі у суспільстві;

¹Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, 2015. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (дата звернення: 15.05.2018).

²Сущенко В.М. Європейські та міжнародні стандарти правничої професії в контексті функціонування правової системи України. Наукові записки НаУКМА. 2016. Том 181. Юридичні науки. С. 22.

³Про порядок денний восьмої сесії Верховної Ради України восьмого скликання: Постанова Верховної Ради України від 20.03.2018 р. № 2351-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 15 (13.04.2018). Ст. 130.

2) знання міжнародних стандартів прав людини, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини;

3) знання основ міжнародного публічного права;

4) знання основ права Ради Європи та права Європейського Союзу;

5) знання засад, принципів та інститутів конституційного права, адміністративного права і адміністративного процесуального права, цивільного права і цивільного процесуального права, кримінального права та кримінального процесуального права;

6) навички збору інформації, аналізу юридичної проблеми, побудови юридичної аргументації;

7) навички складання проектів юридичних документів;

8) навички консультивання з юридичних питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Таке формулювання повністю відтворило положення Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії, запропонованої Міністерством освіти і науки України 23.09.2016, але так і не ухваленої.

Як вбачається, поза увагою суб'єктів законодавчої ініціативи у питанні обов'язковості включення до стандарту юридичної освіти спеціальних компетентностей залишилася така галузь права як трудове право (до речі, як і право соціального забезпечення, господарське, фінансове, екологічне та інші), що дає підстави для його критичного осмислення.

Слід указати, що раніше в юридичній літературі вже висловлювались погляди про те, що розуміння спеціальності “Правознавство” за напрямом освіти “Право” не повинно розширюватися запровадженням дисциплін “Комерційне право”, “Право соціального захисту”, “Трудове право”, “Підприємницьке право”, “Господарське право” та інших, за якими можуть формуватися лише відповідні спеціалізації¹.

Як фахівець у сфері трудового права, вважаю такий підхід не обґрунтованим, не виправданим, і ось з яких міркувань.

По-перше, право на працю, як і право на відпочинок, соціальне забезпечення, медичну допомогу, захист материнства і дитинства та ін. належить до другого покоління прав людини — соціальних, економічних і культурних прав, що сформувалося у процесі боротьби народів за поліпшення свого економічного становища та підвищення культурного статусу. Ці вимоги виникли після Першої світової війни, а вплинули на демократизацію і соціалізацію конституційного права країн світу та міжнародне право після Другої світової війни, коли завдяки бурхливому розвитку виробництва

¹Андрейцев В.І. Актуальні проблеми правничої освіти в Україні. Вісник. Юридичні науки. Київський Національний університет імені Тараса Шевченка. Випуск 48. 2002. С. 243.

склалися реальні передумови для задоволення соціальних потреб громадян. Друге покоління прав людини називають ще системою позитивних прав внаслідок того, що вони не можуть бути реалізовані без організаційної, координуючої та інших форм діяльності держави, спрямованих на їх забезпечення. Соціальні, економічні та культурні права дістали нормативне вираження у Загальній декларації прав людини 1948 р. і особливо в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., а також у низці конституцій ХХ ст.¹

По-друге, ст. 43 Конституції України гарантує кожному право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Форми реалізації цього конституційного права залежать від вільного вибору громадян: це може бути як робота за наймом (на підставі трудових і цивільно-правових договорів), так і підприємницька діяльність, а також незалежна професійна діяльність (наприклад, участь осіб у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, арбітражних керуючих, аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів, архітекторів) тощо.

Однак в сучасних умовах з усіх форм реалізації громадянами права на працю головною слід визнати трудовий договір, оскільки саме він найкраще відповідає потребам ринкових відносин та інтересам найманих працівників. Тобто більша частина громадян забезпечує своє існування у суспільстві завдяки праці на умовах трудового договору.

По-третє, Конституція України гарантує захист від дискримінації, зокрема, й у трудових відносинах, і захист від незаконного звільнення.

Тому для осіб, що здобуватимуть правничі професії судді, адвоката, прокурора і нотаріуса², на мій погляд, знання засад, принципів та інститутів трудового права саме у контексті набуття спеціальних компетентностей є необхідними.

Безумовно, заклади вищої освіти повинні гарантувати розроблення і затвердження своїх навчальних програм відповідно до Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, із заохоченням студентів брати активну участь у розвитку освітнього процесу. Програми слід розробляти таким чином, щоб вони відповідали визначеним для них цілям, включаючи заплановані результати навчання. Необхідно також чітко визначити й озвучити кваліфікації, отримані внаслідок навчання за програмою; вони повинні відповідати певному рівню національної

¹Покоління прав людини. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Покоління_прав_людини (дата звернення: 15.05.2018).

²За Проектом Закону України “Про юридичну освіту та юридичну (правничу) професію”, № 7147-1, дата реєстрації 17.10.2017 р. (Народні депутати України Ківалов С., Курило В., Співаковський О.), перелік правничих професій набагато ширший (ст. 19 цього Проекту).

рамки кваліфікацій вищої освіти, а отже й Рамці кваліфікацій Європейського простору вищої освіти¹.

Є. П. Яригіна

канд. юрид. наук, асистент кафедри трудового права, провідний методист навчально-методичного відділу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРІОРИТЕТІ

У сучасних умовах найважливішим завданням (і тенденцією одночасно) у сфері вищої освіти є створення єдиного європейського простору згідно з потребами Болонського процесу, що забезпечить прогрес і підвищить рівень професійності й мобільність тих, хто навчається.

Формування єдиного освітнього простору може здійснюватися на основі певної структури вищої освіти, проектування стандартів вищої освіти, загального розуміння базових підходів до організації освіти і впровадження інновацій.

Головною умовою успішної модернізації вищої освіти є досягнення найвищого рівня її якості, яка має відповідати особливостям сучасного суспільства.

Висока якість освіти – це:

відповідність змісту освітніх програм вимогам замовників (держави, бізнесу, особистості) і освітніх стандартів;

висока задоволеність зацікавлених сторін (учнів, роботодавців та ін.) якістю освітніх послуг;

висока вдовolenість викладачів і співробітників закладу освіти своєю роботою;

позитивний вплив на суспільство, підвищення загальної культури і освіченості його членів.

Контроль якості знань студентів є одним із головних елементів оцінки якості освіти, найважливіших компонентом педагогічної системи і частиною освітнього процесу. З огляду на це метою контролю вважається підготовка студентів до оволодіння певними знаннями задля того, щоб відповідати кваліфікаційним вимогам, і отримання інформації щодо кожного етапу навчання. У свою чергу, всебічний контроль сприяє підвищенню якості освіти, що і є одним із найважливіших завдань сучасної системи освіти в будь-якій державі, адже саме від освіти (точніше її рівня) залежать інтелектуальний, культурний, духовний розвиток суспільства.

Спираючись на такий підхід до розуміння якості освіти, показники якості можна об'єднати в наступні блоки.

1. Якість викладацького складу.
2. Стан матеріально-технічної бази закладу вищої освіти.

¹Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, 2015. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (дата звернення: 15.05.2018).